7/11869

T.C.
BAŞBAKANLIK
Dış Ticaret Müsteşarlığı

Sayı : B.02.1.DTM.0.09.00.00 – 65

Konu : Yazılı Soru Önergesi 21.02.06 5975

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 02/02//2006 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-18099-46564 sayılı yazıları.

İlgi'de kayıtlı yazınız eki Antalya Milletvekili Sn. Nail KAMACI tarafından verilen 7/11869 sayılı soru önergesine verilen cevap ilişikte sunulmaktadır.

Bilgilerine arz ederim.

Kürşad TÜZMEN
Devlet Bakanı

EKLER:
1- 6 sayfa

DTM Hukuk Müşavirliği
İnönü Bulvarı No: 36 Emek 06100 ANKARA
Telefon: (0312) 212 59 01 Faks: (312) 212 34 16
e-posta: hukuk@dtm.gov.tr Elektronik ağ: www.dtm.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat : Hülya AKSAKALLI Hukuk Müşaviri

7/11869

Antalya Milletvekili Sn. Nail KAMACI tarafından verilen 7/11869 sayılı soru önergesi:

Türkiye'nin DTÖ Üyeliğinden Kaynaklanan Hak ve Yükümlülükleri:

1986-1993 yılları arasında gerçekleştirilen ve "Uruguay Raund" olarak bilinen çok taraflı ticaret müzakereleri sonucunda, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesini ve düzenli işleyişini amaçlayan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), kurumsal bir yapıya kavuşturularak 1 Ocak 1995 tarihi itibariyle Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüştürülmüştür.

DTÖ'nün kurucu üyeleri arasında yer alan Türkiye, iç onay prosedürünün tamamlanmasının ardından 26 Mart 1995 tarihinde DTÖ üyesi olmuştur. Yükümlülüklerimiz ise 01/01/1995'ten itibaren geçerlidir. Uruguay Raund sonrasında tek taahhüt prensibi çerçevesinde Ülkemizin üstlendiği yükümlülükler 25 Şubat 1995 tarihli ve 22213 sayılı Resmi Gazete'de ilan edilmiştir.

Önceki müzakere turlarının aksine, Uruguay Raund'da gümrük vergilerinin azaltılmasının yanısıra dünya ticaretindeki kural ve disiplinlerin güçlendirilmesine yönelik, tüm ülkelerin taraf olduğu 29 anlaşma ve uzlaşma bir paket halinde kabul edilmiştir. Buna göre, müzakereler sonucunda kabul edilen Nihai Senet, müzakereleri başlatan Punta Del Este Deklarasyonunda belirtilen bütün konulara ilişkin Anlaşmalar, Uzlaşmalar, Bakanlar Kararları ve Deklarasyonlarından oluşmaktadır. Nihai Senet'te ayrıca müzakerelere katılan ülkelerin tarife ve tarife dışı engellerini azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik olarak yaptıkları pazara giriş müzakerelerine ilişkin bağlayıcı taahhüt listeleri yer almaktadır.

Müzakerelere katılan ülkeler sanayi ürünlerinde belirli bir takvim çerçevesinde gümrük vergilerinde (tarife) indirim taahhüdünde bulunmuşlardır. Söz konusu indirim taahhütlerinin, gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkeler açısından farklı oranlarda ve takvimde gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Gelişme yolundaki ülkeler arasında yer alan Türkiye, XXXVII sayılı Taviz Listesindeki sanayi ürünlerinde ortalama %29 oranında tarife indirimi taahhüdünde bulunmuş olup bahse konu indirimler 01/01/1995-01/01/1999 tarihleri arasında 5 eşit dilim halinde gerçekleştirilmiştir.

Diğer taraftan, Uruguay Raund çok taraflı ticaret müzakereleri sonucunda, tarım sektörünün kademeli olarak mevcut kural ve disiplinlere uygun faaliyet göstermesini sağlayacak Tarım Anlaşması DTÖ Kuruluş Anlaşmasının eklerinden biri olarak kabul edilmiştir. Tarım ürünleri ticaretinde uzun dönemde adil ve serbest piyasa düzenine dayalı bir sistem oluşturmayı hedefleyen Anlaşma, pazara giriş, iç destekler ve ihracat sübvansiyonlarına yönelik kural ve disiplinleri belirlemektedir.

Anlaşma, pazara giriş bağlamında tarım ürünlerinde uygulanan tarife dışı tedbirlerin tarifeye dönüştürülmesi ve bu işlem sonucunda ortaya çıkacak tarifeler de dikkate alınmak suretiyle 1 Eylül 1986 tarihinde geçerli tarife oranları üzerinden indirim taahhüdünde bulunulmasını öngörmektedir. Buna göre, gelişmiş ülkeler 6 yıllık bir takvim çerçevesinde her ürün için en az %15 ve basit ortalama olarak %36 oranında indirim taahhüdünde bulunurken, gelişme yolundaki ülkelere bu oranların 2/3'sini uygulama ve indirim takvimini 10 yıla kadar uzatabilme imkanı tanınmıştır.

DTÖ Tarım Anlaşması kapsamında Ülkemiz, gelişme yolundaki ülke statüsü ile her bir tarım ürününde en az %10, tarım ürünlerinin tümünde ise ortalama %24 oranında indirim taahhüdünde bulunmuştur. Ülkemiz ithalatında hassasiyeti bulunan ve bu nedenle tavan konsolidasyon imkanından yararlanılan mallar dışında bütün tarife pozisyonlarında Eylül 1986'da

geçerli yasal tarife oranları indirime esas alınmıştır. İndirimler eşit yıllık dilimler halinde 10 yıl içerisinde yapılmış olup son dilim indirim 01/01/2004 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Öte yandan, Tarım Anlaşması; gelişmiş ülkelerin indirim taahhüdüne konu olan iç desteklerini 6 yıllık bir zaman zarfında %20 oranında, gelişme yolundaki ülkelerin ise 10 yıl içinde %13.33 oranında azaltmalarını öngörmektedir. Ancak, asgari destek (de minimis) durumunda iç desteğin azaltılması gerekmemektedir. "De minimis" kuralına göre yapılan destek, söz konusu ürünün üretim değerinin gelişmiş ülkelerde %5'ini, gelişme yolundaki ülkelerde ise %10'unu geçmemelidir.Ayrıca ticaret veya üretim üzerinde bozucu etkileri olmayan ya da çok az bozucu etkiye sahip iç destekleme programları da indirim taahhüdü kapsamı dışındadır.

Ülkemizde destekleme alımları yoluyla yapılan yardım miktarı üretim değerinin %10'unu geçmemesi nedeniyle "de minimis" kapsamına girmekte, dolayısıyla Ülkemizde uygulanan iç desteklerle ilgili olarak indirim taahhüdümüz bulunmamaktadır. Diğer iç desteklerimiz ise, Tarım Anlaşmasının taahhüt kapsamı dışında bıraktığı yatırım sübvansiyonu, girdi sübvansiyonu gibi destekleme türleridir. Anlaşma kapsamında tanımlanmış bulunan üretimin kısıtlanmasına yönelik mavi kutu ile genel olarak çevre, ar-ge, altyapı vb. mülahazalarla verilen yeşil kutu önlemlerinin uygulanmasında herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Ülkemiz de bütçe imkanları dahilinde bu tür destekleri verebilmektedir.

Tarım Anlaşması uyarınca ihracat sübvansiyonları, bütçeden ayrılan sübvansiyon harcamalarının ve sübvansiyonlu ihracat miktarlarının azaltılması şeklinde indirim taahhüdüne tabidir. İndirim için 1986-1990 dönemi esas alınmış ve indirimler 2004 yılında tamamlanmıştır.

Anlaşma, gelişmiş ülkelerin bütçe harcamalarının ve sübvansiyonlu ihracat hacminin 1995-2000 yılları arasında sırasıyla %36 ve %21 oranında azaltılmasını öngörmektedir. Gelişme yolundaki ülkeler için bu oranlar %24 ve %14, indirim için öngörülen süre ise 10 yıldır. Bu çerçevede Türkiye, tarım ürünlerinde 1986-1990 yıllarında DFİF ve vergi iadesi veya 1991-1992 tarihlerinde bütçe kaynaklı olarak verdiği sübvansiyonlarında, yıllık ortalama değer üzerinden 10 yıl içinde yıllık eşit dilimler halinde kaynak tahsisinde %24, sübvansiyonlu mal miktarlarında ise %14 oranında indirim yapacağını taahhüt etmiştir.

Türkiye Tarım Anlaşması'ndan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmekte ve DTÖ'ye bildirimde bulunmaktadır.

Son dönemdeki DTÖ müzakereleri:

2001 yılı Kasım ayında Doha'da gerçekleştirilen DTÖ IV. Bakanlar Konferansı'nda Doha Kalkınma Raundu olarak adlandırılan yeni bir çok taraflı ticaret müzakere turu başlatılmıştır.

Gelişme yolundaki ülkelerin kalkınma ile bağlantılı sorunlarını temel alan bir anlayışla başlatılan söz konusu müzakere süreci, Uruguay Raund'da da müzakere edilen tarım, hizmetler ticareti, sanayi ürünlerinde pazara giriş gibi ülkemiz ekonomisi için büyük önem taşıyan konuların yanısıra ticaretin kolaylaştırılması ile ticaret ve çevre gibi daha önce müzakere edilmemiş yeni alanları da kapsamaktadır.

İlk oluşturulan plana göre 1 Ocak 2005 itibariyle tamamlanması hedeflenen müzakereler, özellikle kilit konular arasında yer alan tarım alanında uzlaşma sağlanamamasına bağlı olarak yavaş bir seyir izlemektedir.

Halen Cenevre'de devam eden müzakerelerde hedef 2006 yılı sonu itibarıyla Doha Kalkınma Raundu müzakerelerinin tamamlanmasıdır. Başta tarım alanında olmak üzere kilit

konularda görüş ayrılıkları devam etmekle birlikte, ülkelerin Hong Kong Bakanlar Konferansı süresince bir mutabakata varılması yönünde yoğun çaba içine girdiği görülmektedir.

13-18 Aralık 2005 tarihleri arasında cereyan eden Hong Kong Bakanlar Konferansı sonucunda bir Deklarasyon Metni üzerinde uzlaşı sağlanmıştır. Hong Kong'da alınan kararlar 2006 sonunda tüm müzakerelerin sona erdirilmesi yönünde üyeler nezdinde bir kararlılık olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Hong Kong Kararları Doha Kalkınma Gündeminin başarıya ulaşması açısından önemli bir aşama olarak değerlendirilmektedir.

Ülkemiz Müzakere Pozisyonu:

Bilindiği üzere, Ülkemizin ticaret politikalarının şekillenmesinde, AB ile ilişkilerimiz ve çok taraflı ticaret sisteminden kaynaklanan yükümlülüklerimiz belirleyici iki faktördür. Bu kapsamda müzakere sonuçları, önümüzdeki 10 yıllık bir süreçte ticaret politikalarımızı yönlendirecektir.

Müzakerelerin pek çok konuyu kapsadığı dikkate alındığında Doha Kalkınma Gündemi'nden Ülkemizin çok farklı beklentileri olduğunu ifade etmek gerekecektir. Bunlar içinde özellikle tarım en hassas sektördür.

Tarım sektörü Ülkemizdeki toplam istihdamın %30'unu sağlamakta, buna karşın Gayrı Safi Milli Hasılanın ancak %11,4'ünü üretebilmektedir. Diğer taraftan, tarımın toplam ihracatımız içindeki payı yaklaşık %4 seviyesinde gerçekleşmektedir.

Genel olarak Ülkemiz çok geniş bir ürün çeşitliliğine sahip olmakla birlikte taze meyve, sebze dışında dış pazarlarda rekabetçi değildir.

Bu hususlar ışığında müzakere sürecinin başından itibaren Ülkemiz stratejisini yeni pazar açılımları elde etmekten ziyade yerli üretimin korunması, liberalleşmenin mümkün olduğunca yavaş sağlanması ve gelişme yolundaki ülkelere sağlanacak özel ve lehte muamelenin işlevsel olması şeklinde belirlemiştir.

Nitekim, halihazırda Ülkemizin uyguladığı tarım ürünleri tarifeleri Uruguay Raund sonucunda ortaya çıkan nihai bağlı oranlara pek çok ürün için yakın ya da eşit düzeydedir. Bir başka ifade ile tarımsal ürünlerin çoğunda Ülkemizin gümrük vergileri ile ilgili olarak ithalat baskısı nedeniyle herhangi bir politika marjı bulunmamaktadır. Bu hususlar çerçevesinde, müzakereler sonucunda tarife indirimlerinin kaçınılmaz olduğu da dikkate alınarak tarım sektöründe geniş bir ürün yelpazesinde üretimin devamlılığının tehlikeye girebileceğinden endişe edilmektedir.

Müzakerelerde temel stratejimiz paralelinde tarife indirimleri konusu özellikle iç destek ve sübvansiyon uygulamalarında gelişmiş ülkelerin yapacakları esaslı indirimlerle ilişkilendirilmiştir. Tarımın Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasında sahip olduğu önem vurgulanarak, dünya tarım ticaretinde gelişme yolundaki ülkelerin haksız rekabete maruz kalmalarını engellemek üzere özellikle gelişmiş ülkelerin uyguladığı tarım politikalarının ticaret bozucu etkilerinin ortadan kaldırılması yönünde düzenlemelere gidilmesi gerektiği savunulmuştur. Halihazırda gelişmiş ülkelerin ihracat sübvansiyonları ve ticareti bozucu iç destekler şeklinde sağladıkları destek politikaları karşısında Türkiye tarımsal faaliyetlerin devamlılığını elindeki tek araç olan tarifeler yoluyla garantilemeye çalışmaktadır. Bütçe kısıtları nedeniyle destek politikaları gelişmiş ülkelerle rekabet etmeye yetmemektedir.

Yeni Tarım Anlaşması ile ortaya çıkacak liberalleşme sürecinin etkilerinin en aza indirilmesi içinse olabilecek tüm esnekliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Müzakerelerde, pazara girişte tedrici

liberalleşme hedeflenirken, günümüzde pazarı bozduğu kabul edilen ihracat sübvansiyonlarının gelişmiş ülkeler tarafından olabilecek en erken tarihte kaldırılmasından yana tavır sergilenmiştir.

İç desteklerde ise pazarı bozucu desteklerin kaldırılması gerektiği her fırsatta ifade edilmiştir. Öte yandan iç destekler alanında pozisyonumuz oluşturulurken AB'nin uygulamaları ve politika değişiklikleri değerlendirilerek üyelik sonrasında bazı iç destek politikalarının kullanılabileceği dikkate alınmıştır. Süreç içinde Türkiye tarım sektörünün önceliklerini ön plana çıkarmış ve AB'nin yaklaşımlarını da olabildiğince değerlendirmelerine dahil etmiştir.

Hong Kong Bakanlar Konferansı ve Deklarasyon Metni'nin tarım politikamız açısından değerlendirilmesi:

Hong Kong Bakanlar Konferansına Türk çiftçisine uyum açısından gerekli geçiş süresini sağlayacak tedrici bir liberalleşme ile bu süreç içinde yaşanabilecek temel sıkıntıları bertaraf edebilecek ya da en azından hafifletebilecek araçların elde edilmesi hedefiyle gidilmiştir.

Bu amaçlar paralelinde benzer kaygıları taşıyan G-33 Grubu[1] ile birlikte hareket edilmiştir.

DTÖ'nün VI. Bakanlar Konferansı'nda yeni bir yol haritası oluşturularak müzakerelerin son aşamasına geçilmiştir.

Hong Kong'dan çıkan en önemli sonuç; farklı öncelik ve beklentileri bulunan 149 ülkenin müzakerelerin tamamlanması ve çok taraflı ticaret sistemi içinde ilerlenmesi yönünde gerekli kararlılığı göstermesi olmuştur.

Deklarasyon Metninde öncelikli olarak, üyeler tarafından Doha Bakanlar Deklarasyonu ve Kararları ile 1 Ağustos 2004 tarihli Genel Konsey Kararının uygulanması yönündeki kararlılık teyit edilmiş, kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesinin ve müzakerelerin 2006 yılı sonuna kadar başarıyla sonuçlanmasının önemi vurgulanmıştır.

Tarım konusunda, Deklarasyon Metninde, 1 Ağustos 2004 tarihli Genel Konsey Kararı'ndan bu yana gerçekleşen gelişmelerin olumlu bulunduğu, fakat müzakerelerin tamamlanması için çözümlenmesi gereken daha çok konu olduğu, bu nedenle müzakere çalışmalarının hızlandırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Bu kapsamda, DTÖ'ye üye ülkeler tarımda müzakere usullerinin 30 Nisan 2006, yeni taahhüt listelerinin ise 31 Temmuz 2006'ya kadar oluşturulması konusunda mutabakata varmışlardır. Diğer bir ifadeyle yeni Tarım Anlaşmasının hükümleri ve üstlenilecek yükümlülüklerin detayları henüz netlik kazanmamıştır.

Tarımda iç destekler konusunda, ticareti bozucu uygulamaların indiriminde uygulanacak temel esaslar karara bağlanmıştır. İndirimlerin eşikleri önümüzdeki müzakere sürecinde belirlenecek bantlar çerçevesinde, daha fazla ticareti bozucu destek veren üye ülkelerin daha fazla indirim yapması prensibi ile gerçekleştirileceğine dair mutabakata varılmıştır. Bahsekonu prensibe göre, en üst bantta en fazla destek veren ülke olarak AB'nin, orta bantta ikinci ve üçüncü en yüksek desteğe sahip ülkeler, ABD ve Japonya'nın, son bantta ise gelişme yolundaki ülkelerin yer alması söz konusudur. İndirim oranları ise müzakerelerde belirlenecektir.

---

[1] G-33 Grubuna üye ülkeler: Antigua ve Barbuda, Barbados, Belize, Benin, Botswana, Fildişi Sahilleri, Kongo, Küba, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Hindistan, Endonezya, Jamaika, Kenya, Kore, Madagaskar, Mauritus Adaları, Moğolistan, Mozambik, Nikaragua, Nijerya, Pakistan, Panama, Filipinler, Peru, Saint Kitts, Saint Lucia, Saint Vincent, Senegal, Sri Lanka, Surinam, Tanzanya, Trinidad ve Tobago, Türkiye, Uganda, Venezüella, Zambiya ve Zimbabwe.

Ticareti bozucu iç desteklerde, gelişmiş ülkeler açısından bir disiplin getirilirken aralarında Ülkemizin de bulunduğu, ticareti bozucu nitelikte önemli iç destek uygulaması ve dolayısıyla da iç destek indirim yükümlülüğü bulunmayan ülkelerin, tarımsal üretim değerlerinin de minimis olarak bilinen % 10'u oranında iç destek uygulamasına herhangi bir indirim getirilmemiştir. Bu husus Ülkemizin en önemli kazanımlarından birini teşkil etmektedir.

En çok tartışılan konulardan olan ihracat sübvansiyonları ve benzer etkiye sahip uygulamaların, tedrici bir yaklaşımla 2013 yılına kadar sonlandırılmasına karar verilmiş, indirimlerin büyük kısmının, uygulama döneminin ilk yarısında tamamlanması karara bağlanmıştır. Bu kapsamda, gelişme yolundaki ülkelerin ihracat sübvansiyonlarından yararlanmadıkları ya da ihmal edilebilir rakamlardan bahsedildiği dikkate alındığında, bu ülkeler açısından pazara giriş olanaklarının artacağı değerlendirilmektedir.

Ülkemizin müzakerelerin ilk döneminden beri talep ettiği şekilde, ihracat sübvansiyonlarının kaldırılacağı nihai bir tarih belirlenmesi tarım ürünleri açısından adil bir piyasa düzeni yaratılması anlamında önemli bir adım teşkil etmektedir.

Tarımda, pazara giriş konusunda tarife indirimlerinin uygulanma yönteminin esasları karara bağlanmıştır. Önümüzdeki dönemde indirimin hangi usulle yapılacağı kararlaştırılacaktır. Pazara giriş kapsamında üretim üzerindeki ithalat baskısını azaltacak yöntemler olarak Ülkemiz stratejisinde önemli yere sahip, belirli sayıdaki hassas üründe herhangi bir gümrük vergisi indirimine gidilmemesi ya da genel indirime oranla daha az bir indirimin yapılması imkanını sağlayacak "özel ürünler (Special Products) ve "özel korunma önlemleri mekanizması" da Deklarasyon Metninde Ülkemizle birlikte gelişme yolundaki ülkelerin talepleri çerçevesinde yer almıştır. Kırsal kalkınma, gelir idamesi ve gıda güvenliği kriterlerine dayalı olarak hazırlanacak göstergeler çerçevesinde her bir gelişme yolundaki ülkenin, belirli sayıda özel ürününü bu kapsamda belirleyebileceği kaydedilmiştir. Ürün sayısı halihazırda belirli değildir. Bu kapsamda Ülkemizce de müzakerelerde kapsamın geniş tutulması için çalışmalara devam edilecektir. Ülkemizin ithalattan en fazla olumsuz etkilenen ürünleri, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile birlikte belirlenecektir. Bu ürünler arasında et, süt ve süt ürünleri, şeker, yağlı tohumlar, hububat gibi ithalat baskısına dayanamayacak ürünlerin yer alması muhtemeldir.

Ülkemiz tarım sektörüne belirli koşullarda artan ithalat baskısına ve fiyat düşüşlerine karşı ilave koruma imkanı sağlayacak "özel korunma önlemleri mekanizması" ise hem fiyat hem de miktardaki artışlara göre işleyeceğinin metne derc edilmesi ülkemiz açısından olumlu bir gelişmedir. Müzakerelerde bahse konu mekanizmaya şekil verilirken olabildiğince kolay uygulanabilmesine öncelik verilecektir. Buradaki hedefimiz ise mekanizmanın tüm tarım ürünlerine uygulanabilmesidir. Önümüzdeki süreçte tarımda hızlı liberalizasyonu savunan ülkelere bu hususun kabul ettirilmesi anlamında yoğun tartışmalarımız olacaktır. Özel ürünler ve özel korunma önlemleri mekanizması tarım müzakereleri sonucunda yapılacak tarife indirimlerinin etkilerinin hafifletilmesi anlamında iki önemli araçtır.

Türkiye'nin gelecekteki hak ve taahhütleri ne yönde olacaktır?

Tarım ve sanayi ürünlerinde pazar giriş Türkiye açısından müzakerelerin iki önemli konusunu teşkil etmektedir. Esasen müzakere turu bu konuların dışında hizmetler[2], ticaretin kolaylaştırılması, kurallar, ticaret ve çevre, ticaretle bağlantılı fikri mülkiyet hakları (TRIPs) alanlarını da kapsamaktadır. Bu alanlarda yeni kuralların elde edilmesi ya da mevcut hükümleri tamamlayıcı düzenlemelere gidilmesi sözkonusudur. Dünya Ticaretinde geçerli olacak, ülkelerin

[2] DTÖ hizmetler ticareti müzakereleri Hazine Müsteşarlığı tarafından koordine edilmektedir.

uymakla mükellef olacakları kuralların belirlendiği Doha Kalkınma Gündemi son yıllarda önemli bir artış eğilimine girmiş bulunan ihracatımızın kalıcı ve sürdürülebilir olması açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu çerçevede, Türkiye Doha Kalkınma Raundu müzakerelerinin daha açık, adil, dengeli, şeffaf ve kalkınma odaklı bir ticaret sistemine ulaşılması için önemli bir fırsat sunduğuna inanmakta ve tüm alanlarda Ülkemiz hedef ve öncelikleri temelinde müzakerelere iştirak etmektedir.